

▶ Yapay Zekâ Sistemlerine Dair Hukuki Düzenlemelere Doğru

Avrupa Birliği (AB) nezdinde yapay zekâ sistemlerinin geliştirilmesi, pazarlanması ve kullanımına dair hukuki bir çerçeve sağlamak için AB Komisyonu, Yapay Zekâ Tüzüğü Teklif metnini 21 Nisan 2021'de kamuoyu ile paylaşmıştır. Bu Teklifin, takım küçük değişiklikler dışında, yasama sürecini tamamladıktan sonra yürürlüğe girmesi beklenmektedir. Söz konusu Tüzük Teklifi, özellikle sağlık alanında önleyici tıptan, tedaviye dek kullanılan ve kullanılacak yapay zekâ sistemleri açısından sadece AB için değil, ülkemiz için de yakından takip edilmesi gereken bir yasa çalışmasıdır.

Tüzük bu hali ile yasalarsa, Türkiye gibi AB üyesi olmayan ülkelerde yapay zekâ sistemlerini üretenler açısından da bazı hallerde bağlayıcı olabilecektir. Şöyle ki, Teklifin 2. Maddesinde belirtildiği üzere, tüzük hükümleri AB içinde kurulmuş olup olmadığına bakılmaksızın, bir Yapay Zekâ sistemini AB pazarına sokan veya hizmete sunan Yapay Zeka sağlayıcılarını, AB sınırları içindeki yerleşik kullanıcıları ve ürettiği çıktılar AB içinde kullanılan Yapay Zekâ Sisteminin üçüncü ülkelerdeki sağlayıcı veya kullanıcılarını kapsayacaktır.

AB Komisyonu'nun Yapay Zekâ Regülasyon Teklifinde yapay zekâ sistemlerine dair yapılmış olan tanımlar, teknoloji tarafsız bir anlayışla, ileride ortaya çıkacak olan yeni teknolojileri de kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. Teklif kapsamındaki yapay zekâ sistemleri hem bağımsız hem de bir başka ürünün bileşeni olan yapay zekâ sistemlerini kapsayacak şekilde tanımlanmıştır. Bu nedenle tüzüğün yürürlüğe girmesi durumunda, sağlık alanında kullanılan makine öğrenmesi gibi yapay zekâ sistemlerinde ve ayrıca yapay zekanın başat rol oynadığı farklı teknolojilerin uygulanmasında da önemli rol oynayacaktır. Örneğin, 2030'da hayatın bir parçası haline gelecek olan 6G Kablosuz teknolojisinde yapay zekâ ile desteklenen bir ağ yapısı söz konusu olacaktır. 6G'de yapay zekâ algoritmaları hem ağdaki anormal durumları tespit edilerek güvenliğin güçlendirilmesi hem de sürekli olarak toplanacak eş zamanlı verilerin analizi ile sağlık alanındakiler dahil olmak üzere hizmetlerin kesintisiz ve güvenli şekilde sürdürülmesini sağlayacaktır. Öte yandan özellikle sağlık alanında önemli vaatleri olan beyin makine arayüzü teknolojisinde son yıllarda kaydedilen gelişmelerde yapay zeka sistemlerinin rolü yadsınamaz. 6G ile birlikte sağlık hizmetleri ve uygulamalarından iletişime dek çok daha hızlı bir şekilde bireylerin sağlık hizmetlerine erişimini sağlama potansiyeli taşıyan bu yeni teknolojilerin geniş kitleler tarafından kabulünde iki unsur göze önüne alınmalıdır: Güven ve ulaşılabilir ücretler.

Bireylerin uzaktan sağlık hizmetlerine, makine öğrenmesi ile giderek gelişen önleyici tıp uygulamalarına, robotik cerrahi, vücut içi ve vücut üstü sensörler ile sağlık takibi gibi uygulamalara açık olabilmeleri için bu teknolojilerin güvenli ve mahremiyete saygılı olduklarına güven duymaları gerekmektedir. Güveni sağlamak için en önemli aracımız, hukuki belirliliği sağlayan, güvenlik standartlarını yasal bir çerçeveye kavuşturan ve zarar ortaya çıkması halinde etkili başvuru olanakları sağlayan yasal düzenleme-lerdir. İkinci olarak, pek çok konuşmasında Prof. Dr. Melih Bulut tarafından da altı çizildiği üzere, yapay zekâ ve bileşeni olduğu diğer

yeni teknolojiler ile doğruluk ve hızı artan sağlık hizmetlerinin sadece dar bir ayrıcalıklı sınıf için değil, tüm bireyler için ulaşılabilir olması hedeflenmelidir. Bu hedefe ulaşmamız da tekelciliği önleyen, yeni oyuncuların pazara girişine olanak tanıyan kurallar ile mümkündür.

Yapay zekâ sistemi dediğimizde veri ile gelişen bir teknolojiden bahsettiğimizden, geniş veri setlerinin birkaç piyasa aktörü elinde yoğunlaşmasının engellenmesi gerekmektedir. Böylece, rekabet canlanacak ve tüm toplumun adil şekilde ulaşması gereken yeni nesil sağlık hizmetleri de ulaşılabilir ücretler ile sunulabilecektir. Özellikle, katılım ve iş birliğini destekleyen bir toplum yapısı önündeki tüm engellerin kaldırılması inovas-yonda çeşitliliği artıracak ve sonucunda kazanan tüm toplum olacaktır. Her bir bireyin yeterli sağlık hizmetinden yararlanmasının ve bu hizmetlere güvenmesinin tüm toplum için ne kadar önemli olduğunu Covid-19 salgınında yaşayarak öğrendik. Bu nedenle, AB Yapay Zekâ Tüzüğü gibi yasal düzenlemeler, sadece bugün kullanılan yapay zekâ sistemlerini değil, yakın gelecekte kullanacağımız uygulamaları ve bu uygulamalar ile dönüşecek hayatlarımızı etkileyecek niteliktedir.

Covid-19 sırasında gözlemlediğimiz bir başka nokta ise, hastaneler başta olmak üzere sağlık kurumlarında siber güvenliğin önemidir. Salgın sıra-sında Avrupa'da siber saldırıya uğrayan bazı hastanelerde acil sağlık hizmetleri kesintiye uğramış ve insan hayatı risk altına girmiştir. Bugün artık hastanelerin bilişim sistemlerinin güvenliğinin teknik önlemler ile sağlanmasının yanı sıra, teknik önlemleri hukuki bir çerçeveye kavuşturan ve verinin hem mahremiyetini hem de güvenliğini korumayı hedefleyen yasal düzenlemelerin insan yaşamı üzerinde hayati etkileri olduğunu biliyoruz. Öte yandan, bilimsel araştırma ve geliştirme çalışmalarının yapılabilmesi için açık veriye ilişkin hukuki çerçevenin netleştirilmesine ihtiyaç vardır. Bu konuda hukuki belirlilik sağlanmadığında hassas veri olan sağlık verisinin paylaşımı tereddütler yaratmakta, bu da yapay zekâ ekosisteminde geride kalınmasına yol açmaktadır. Hukuki düzenlemeler inovasyonun düşmanı değil, dostudur yeter ki doğru kaleme alınsın. Bu nedenle, sağlık verisinin mahremiyeti ve güvenliğini korumaya yönelik yasal düzenlemelerin tümü, sağlıkta yapay zekâ uygulamaları açısından yapay zeka ve hukukun en önemli kesişim alanlarından denilebilir.

Son olarak, yukarıda ele aldığımız AB Komisyonu'nun sunduğu Yapay Zeka Tüzük metninde hukuki sorumluluk ile ilgili yeterince açık bir düzenleme yer almamaktadır. Özellikle sağlık alanında doktorlara destek olmak üzere teşhisten tedaviye dek yapay zekâ sistemlerinin kullanılması nedeni ile çeşitli faktörlerden (sistem arızası, hatalı karar, siber saldırı gibi) ortaya çıkabilecek zararlar kim/nasıl sorumlu olacaktır? Paydaşların çoğaldığı ve farklı ülkelerde yer aldığı bu hizmetlerde hangi ülke hukuku uygulanacaktır? Sağlık alanında kullanılan yapay zekâ sistemleri bir değil birden çok hukuk dalını ilgilendirmektedir. Sağlık hukuku, borçlar hukuku, bilişim hukuku, veri koruma hukuku, rekabet hukuku, sigorta hukuku, ceza hukuku, fikri mülkiyet hukuku, iş hukuku, idare hukuku bunlardan sadece bazılarıdır.

Bu nedenle, Sağlık Bilimlerinde Yapay Zekâ Dergisi'ne her alanda çalışan hukukçuların sağlık ve yapay zeka sistemleri kesişimindeki çalışmalarını heyecanla bekliyoruz. Sağlık ve yapay zekâ kesişiminde pek çok hukuki soru ve sorun hala üzerinde çalışılmayı, keşfedilmeyi ve yanıtlanmayı beklemektedir. Yelkenimiz merakımız, yakıtımızın çok disiplinli işbirliği olması dileği ile dergide emeği geçen tüm hocalarımıza, öğrencilere ve yazıları ile katkı veren herkese teşekkür ederim.

Av. Dr. Başak Ozan ÖZPARLAK